

Rinze Ijbema - Matteüs 2, 13-18

[1] En, hoe was jouw kerstfeest? Aan de ene kant is kerst natuurlijk een mooi feest, een warm feest, en het moet niet erg moeilijk zijn om wat mooie herinneringen over te houden aan kerst 2013. Aan de andere kant, de verwachtingen zijn zo hooggespannen dat het ook haast niet anders kan dan dat er het een en ander misloopt. We zijn allemaal gewone mensen en het is niet altijd gezellig en het gaat niet allemaal vanzelf. En eigenlijk willen we dat vanmiddag hardop tegen elkaar zeggen: het is niet altijd feest. En weet je, dat zat er al in vanaf het begin. Kerstfeest, feest in Bethlehem? Niet voor iedereen, echt niet voor iedereen. De komst van Christus beloofde vrede, maar het eerste effect was moord, kindermoord.

[2] Dit plaatje is van gewonde kinderen in Syrië. Er is een groot contrast. Ook voor jezelf. Straks na de vakantie begint het echte leven weer, en het echte leven kan nog wel eens tegenvallen. Alle goede dingen die je leert in de kerk, van naastenliefde en doen wat God wil en nog zo wat meer, al die dingen blijken in het echte leven niet altijd te werken. In het echte leven blijf je maar weinig te hebben aan een kindje in een kribbe. Daar kun je op een paar manieren op reageren. Je kunt ze uit elkaar houden, zeg maar: de zondag en de rest van de week. In de kerk gelden de regels van God, het recht van de zwakste, de liefde die wint, en daarbuiten gelden de wetten van de jungle, het recht van de sterkste en wie zich het best weet aan te passen, die wint. Of je kunt geloof en kerk op een laag pitje zetten, naar de achtergrond. Of je doet wat de Bijbel doet: de waarheid onder ogen zien en er mee omgaan. Hoe blijft het goede nieuws van de engelen overeind in de wereld van Herodes?

[3] Herodes, om mee te beginnen. Je hebt van die mensen... Een tijdgenoot van Herodes, de Joodse geschiedenisleraar Josephus, noemt Herodes' optreden in het algemeen 'beestachtig,' en van wat we weten klopt dat wel zo'n beetje. Een andere zin uit Josephus' beoordeling van deze koning Herodes luidt: 'Hij liet de ouden en de jongen doden en hij spaarde niemand.' Anderen noemen hem wreed en achterdochtig en het schijnt dat Bethlehem niet zijn enige massamoord geweest is. Dat kan trouwens de reden zijn dat we buiten de Bijbel om niets van de kindermoord horen. Deze twaalf tot twintig vermoorde baby's en peuters blijven anoniem, omdat ze niet opvallen. Dat is nu eenmaal de realiteit. Je hebt van die mensen en je hebt ze vandaag nog: vooral uit op macht en vooral uit op eigen voordeel. Niet gewend zich in een ander te verplaatsen en weet je, hoe langer je dat jezelf ontwent, hoe gemakkelijker het wordt anderen helemaal te negeren. Hoe pak je nu zo'n Herodes

aan? Ze reageren niet op naastenliefde, ze negeren alle geboden van God, en hoe ga je daar dan mee om? Wel, God zegt tegen Jozef: vlucht!

[4] Jozef. Er is een verschil tussen Jozef en jou, ik bedoel, er zijn wel meer verschillen tussen hem en ons. Bij die verschillen wil ik met name noemen, dat God hem in een droom de weg wees. God kan dat natuurlijk vandaag nog steeds, mensen aanwijzingen geven via dromen. Maar in het algemeen zou ik niet op een droom alleen afgaan. Ik zou een droom altijd met anderen bespreken en ik zou mijn droom altijd vergelijken met wat ik van Gods wil weet uit de Bijbel. Zelfs Jozef hoefde niet alleen blind te varen op wat God hem in de nacht had laten zien: de Bijbel zelf sprak van de Zoon van God, die uit Egypte werd geroepen. Maar los daarvan: het gegeven dat God op de hoogtepunten van de geschiedenis met mensen praat in hun dromen, laat juist zien dat het om iets bijzonders gaat, een uitzondering. Jozef heeft het meegemaakt, juist omdat hij anders is dan wij. Hij is de adoptievader van Jezus, wij niet.

[5] Maar wat leer ik dan wel van Jozef? Leren wij hier dat we maar beter kunnen vluchten? Kerst is een feest van vrede, maar als het dan in de echte wereld geen vrede is, maar oorlog en haat en nijd – wil God ons door Jozef leren dat we dan, bij voorbeeld, ons doordeweeks maar rustig houden en dan op zondag en in onze eigen kring en op onze eigen scholen en in onze eigen clubs een soort stormvrije zone proberen te maken? Maar wat is dat voor boodschap, wat is dat voor kerstboodschap? God komt in Jezus zelf op aarde, en het eerste dat Hij doet is zich terugtrekken? Maar dat is toch geen blijde boodschap? En dat is toch niet hoe God is? Feest in Bethlehem: het begon zo mooi. Maar al snel zakte het in. En in plaats van Herodes te weerstaan, vlucht de Heer weg en laat Bethlehem onbeschermd achter. Moeten we dat leren van de vlucht van Jozef met Maria en Jezus?

[6] Ik wil hier even de tijd nemen en je uitnodigen om dieper te kijken. De hoofdvraag die we in deze preek proberen te beantwoorden is hoe je moet omgaan met het contrast tussen kerstfeest in de kerk en de harde wereld daarbuiten. En ik geloof werkelijk dat we hier, rond die kindermoord in Bethlehem, iets leren van Gods antwoord op die vraag. Maar waar we nu eerst op stuiten is het probleem waar we vaker tegen aan lopen: waarom laat God eigenlijk die ellende toe? Ik geloof dat als we kijken of we verder kunnen komen met het vinden van een antwoord op die vraag, dat we dan ook verder komen met een antwoord op de vraag hoe wij dan met die zeg maar wrede wereld om moeten gaan. Dus nu eerst de vraag: waarom heeft God de kindermoord in Bethlehem laten gebeuren?

In het algemeen vind je in de Bijbel verschillende antwoorden op de vraag waarom God ellende toelaat. Bij voorbeeld: het kan heel goed een straf zijn. **[7]** Israël was het volk van God en dat had een heleboel voordelen. Maar het had ook één groot nadeel: dat als ze tegen God ingingen, dat ze dan vrij zeker konden rekenen op Gods straf. En laten we eerlijk zijn: dat ‘nadeel’ heb je nog steeds als je bij God hoort. God kan mensen straffen, God kan mensen confronteren met de gevolgen van hun eigen foute keuzes. Maar kun je dat toepassen op de kindermoord in Bethlehem? **[8]** Ik dacht het niet. Die moord is een voorbeeld van wat je veel vaker en op veel meer plekken ziet gebeuren: dat onschuldigen het slachtoffer worden, de kinderen, de moeders, heel Bethlehem.

Een ander antwoord op de vraag waarom God pijn toelaat is dat Hij het als oefening bedoelt. **[9]** Niet als straf, maar als leerschool. Ik weet heel goed dat dat idee niet populair is, vandaag. Ik snap dat ook wel: het is zo hard om te zeggen dat God toelaat dat mensen pijn hebben, om ze daarmee geduld te leren en vertrouwen. En toch: als iemand naar Sotsji wil, vindt niemand het gek dat ze moeten afzien. Snap je? En als je gitaar wilt leren spelen begin je ook niet als Jimmy Hendrix, maar je leert eerst noten en akkoorden en met veel geduld en inspanning word je langzaam beter. Het punt is wel dat dit antwoord op de vraag waarom God pijn toelaat een antwoord is dat je alleen voor jezelf kunt geven. Of God iets bedoelt als training kan ik jou of kun jij mij niet voorschrijven. Dat is iets wat iedereen zelf met God moet onderzoeken. Maar opnieuw: is de kindermoord in Bethlehem een oefening van God voor Bethlehem? **[10]** Ik denk het niet: niet voor die kinderen, niet voor hun ouders.

[11] Wat dan? Waarom doet God dan niets als zo’n Herodes een dorp berooft van hun liefste bezit? Het was toch feest in Bethlehem? Eigenlijk is het antwoord dat ik wil geven: Hij doet niets omdat Hij niets doet, omdat dat net zijn keus is. Kijk, de komst van de Here Jezus is niet zomaar poging numero zoveel van een of andere god om de wereld te heroveren. Zijn komst is alles of niets. Tot nu toe had God steeds mensen zoals jij en ik ingeschakeld: profeten, priesters, koningen. En dat was steeds mislukt. Dus komt Jezus, een mens zoals jij, en tegelijk compleet anders dan jij, want: God. Kijk, God is de God van geloof, hoop en liefde, van vrede, barmhartigheid en recht. Hij vindt dat die dingen belangrijker en groter en sterker zijn dan macht en haat en egoïsme. Dat vindt Herodes niet en dat vindt de duivel niet en dat vinden er nog heel wat niet, dus wordt God erom aangevallen. Maar als Hij met geweld zou reageren op geweld en met haat op haat en op egoïsme met nog groter egoïsme, wie heeft er dan gewonnen? De haat. God wil winnen, dus God gaat winnen. Maar Hij kan dat alleen door voor liefde en weerloosheid te kiezen, totdat de dood er op volgt. **[12]** Als Hij dan toch de sterkste blijkt, dan heeft Hij echt gewonnen, niet op de manier van zijn vijand, maar op zijn eigen manier. Daar gaat het om. Dat doet God hier. Daarom moet Jozef vluchten.

[13] Dat was even dieper kijken, maar voor we verder gaan wil ik je ook nog vragen om nog even in de Bijbel om je heen te kijken. Matteüs vertelt ons het verhaal van Herodes en Jozef en Jezus en de kindermoord in Bethlehem. Hij zegt er bij: 'Zo ging in vervulling wat gezegd is door de profeet Jeremia: 'Er klonk een stem in Rama, luid wenend en klagend. Rachel beweende haar kinderen en wilde niet worden getroost, want ze zijn er niet meer.' Rachel – Jeremia – Bethlehem. **[14]** Rachel was de vrouw van de aartsvader Jakob, a.k.a. Israël. Rachel kon eerst geen kinderen krijgen. Toen gaf God haar een zoon: Jozef, jawel. Jozef werd de vader van Efraïm, **[15]** die komt straks terug. Na Jozef gaf God nog een zoon aan Rachel, maar dat kraambed werd haar sterfbed. Rachel maakte nog net mee dat haar tweede zoon geboren werd, voor ze stierf. Haar laatste woorden waren: hij moet **[16]** Ben-oni heten: kind van mijn pijn. Maar Jakob zei: zijn naam wordt **[17]** Ben-jamin: kind van vreugde.

De jaren gingen voorbij en zowel Efraïm als Benjamin groeiden uit tot halve volken. Op een gegeven moment was Efraïm de naam voor de Noordelijke helft van Israël, en was Benjamin met Juda de Zuidelijke helft. Totdat, en dan zijn we in de dagen van Jeremia aangekomen, zowel het noordelijke rijk als het zuidelijke rijk instortten en de mensen naar Babel werden gedeporteerd. **[18]** En dan zegt Jeremia dat het is alsof Rachel, als moeder Israël, huilt om het verlies van haar kinderen. Ze zit huilend langs de weg in Rama. Rama was een stad op de grens van de beide rijken, noord en zuid, de plek waarlangs de Israëlieten werden weggevoerd, een voor een, allemaal, totdat ze er niet meer zijn.

Rachel – Jeremia – Bethlehem. Op de een of andere manier is de vlucht van Jozef, Maria en Jezus een antwoord op het verdriet van Rachel, het verlies van alle kinderen van Israël, en het verlies van alle kinderen overal. De kindermoord door Herodes was een nieuw dieptepunt in het lijden van Gods volk. Had God het niet kunnen voorkomen? Mogelijk, maar dan had Hij alleen deze gebeurtenis voorkomen en Jezus was gekomen om niet de incidenten, niet de symptomen, maar om het kwaad zelf aan te pakken. Daarvoor moest Hij opgroeien, niet maar een 'Ben-oni' zijn, een kind van m'n pijn, maar ook met een andere naam van een andere profeet een 'Man van smarten.' **[19]** In Jesaja 53 staat het zo: 'Maar hij was het die onze ziekten droeg, die ons lijden op zich nam. Wij echter zagen hem als een verstoteling, door God geslagen en vernederd. Om onze zonden werd hij doorboord, om onze wandaden gebroken. Voor ons welzijn werd hij getuchtigd, zijn striemen brachten ons genezing.'

[20] Dit was dus het plan van God. Zijn Benjamin, zijn vreugdekind, werd Ben-oni, man van smarten. Zodat al die pijn om al die andere kinderen, de twaalf of twintig van Bethlehem, de

geliefden die jij kwijt bent, de pijn die als een kanker in jouw zit of andersom, door Hem op Golgotha vernietigd zou worden. Zodat jij Benjamin kunt zijn, Gods kind van vreugde. Kerst als feest van vreugde, het is nog niet zo'n gek idee.

[21] Maar wat doen we met Herodes, wat doen we met de schaduwrand, wat doen we met de zwarte kanten van de echte wereld? De droom van Jozef was Gods opdracht aan hem, de vlucht naar Bethlehem was nodig voor Jezus. Maar wat moet jij? Hoe blijft het goede nieuws van de engelen overeind in de wereld van Herodes? Twee dingen.

[22] Één. Herodes is een mens. 'Je hebt van die mensen...,' zei ik zonet, en daarmee schoof ik Herodes op een afstandje. Terecht, want de ene mens is de andere niet, en jij bent geen kindermoordenaar. Maar Herodes is wel een mens en treedt op als mens in de wereld van de mens. De eerste vraag is daarmee niet: hoe overleeft het licht van kerst het duister van de wereld? De eerste vraag wordt: hoe overleeft het licht van kerst het duister van je hart? En het antwoord begint hiermee: houd jezelf niet voor de gek. Nee, jij bent Herodes niet, maar jij bent wel een mens. **[23]** Dus voordat je op je paard klimt en het nieuwe jaar inrijdt om de wereld te bevrijden: knielen. Bij die kribbe. Klein kind, jij bent mijn Heer. Laat je Geest die van mij vullen, laat je liefde in mijn hart, elke dag opnieuw. Mijn Heer, pak mij aan, elke dag opnieuw.

[24] En dan twee: aanpakken. Herodes was een mens en trad op in de wereld van de mens. Maar dat betekent dat er meer mensen zijn, mensen zoals jij en ik die 'nee' kunnen zeggen en kiezen om het goede te doen. Als zondag voor jou de dag is dat je doet alsof het allemaal zo goed is tussen jou en de Heer, maar op maandag pas je je aan, dan is er iets mis. Ik zeg niet dat de andere keus gemakkelijk is. Integendeel. Maar als jij onrecht ziet, dan ben je medeschuldig als je je terugtrekt, terwijl je ook kunt gaan staan en andere keuzes maken. En als jij leugens hoort, dan ben je mee schuldig als je je oren dichtstopt en je mond houdt. Niet dat ik zeg dat je als een schijnheilig boontje overal en altijd moet zeuren dat het anders moet. Wat ik zeg is dat jij simpelweg kunt beginnen het goede te doen. Of het nu om kindermoord gaat of om pesten, het is allemaal machtsmisbruik. Maar jij doet er niet aan mee.

Als je je dat voorneemt, dan gaat er je wat tegenvallen. Je gaat je zelf tegenvallen, bij voorbeeld, omdat jij gek genoeg nog steeds zondig bent van binnen. De wereld gaat je tegenvallen, bij voorbeeld, omdat daar net zo zondige mensen als jij rondwandelen. Het punt is dat God met kerst iets nieuws is begonnen, iets nieuws waarmee Hij niet de gevolgen van de zonde aanpakt, maar de

zonde en het kwaad zelf. **[25]** Op grond van kerst, op grond van het werk van Christus, is elke keer als jij tot zegen bent in Gods handen van eeuwigheidswaarde. Herodes kwam, zag en verloor. Christus kwam om te winnen. Zijn overwinning zie je vaak nog niet veel van, niet in de kerk, niet in de wereld. Laat dat je niet ontmoedigen. Het feest dat begon in Bethlehem vier je niet alleen met kerst, vier je niet alleen op zondag. Je viert het elke dag opnieuw. De tegenvallers, de pijn, de aanvallen van de duivel, ze bewijzen alleen maar hoe nodig het was dat het begon zoals het begon in Bethlehem. Christus is God, die de problemen bij de wortel aanpakt. Een klein begin, zeker. Maar het begin dat je houvast geeft.

Amen.